

Tema 4: Els orígens i la consolidació del catalanisme (1833 - 1901)

CATALANISME CULTURAL				CATALANISME POLÍTIC			
ISABEL II				SEXENNI DEMOCRÀTIC	ALFONS XII	ALFONS XIII REGÈNCIA DE MARIA CRISTINA	
1833-1839	1840-1849	1850-1859	1860-1869	1870-1879	1880-1889	1890-1901	
				FEDERALISTES	PROGRESSISTES	CONSERVADORS	
<ul style="list-style-type: none"> • 1833 La Pàtria, de B.C. Aribau Inici de la Renaixença	<ul style="list-style-type: none"> • 1843 La Jambània	<ul style="list-style-type: none"> • 1859 Restauració dels Jocs Florals	<ul style="list-style-type: none"> • 1864 Pitarrà estrena L'Esquella de la Torratxa	<ul style="list-style-type: none"> • 1870 La Jove Catalunya • 1871 La Renaixença	<ul style="list-style-type: none"> • 1879 Diari Català • 1880 1r Congrés Catalanista • 1883 Projecte Federal d'Estat Català, 2n Congrés Catalanista • 1886 Lo Catalanisme, d'Almirall	<ul style="list-style-type: none"> • 1882 Centre Català • 1885 Memorial de Greuges • 1888 Missatge a la reina regent	<ul style="list-style-type: none"> • 1891 Unió Catalanista CNC • 1892 La tradició catalana, de Torras i Bages Bases de Manresa • 1894 Programa federal • 1901 Lliga Regionalista
1a GUERRA CARLINA				3a GUERRA CARLINA			
BULLANGUES							
2a GUERRA CARLINA O DELS MATINERS							
• 1845 Revoltes contra les quintes							
• 1850 Cors de Clavé							

Aquest segle es caracteritza pels moviments nacionalistes: reunificacions d'Itàlia i Alemanya, processos d'independència. Tot això vé acompanyat del Romanticisme, un moviment que es marcava pel seu caràcter etèri, que es pot veure en l'art de l'època.

0. Conceptes bàsics

Nacionalisme: Ideologia política que sosté el dret dels pobles a decidir sobre ells mateixos i a defensar i exercir la seva sobirania. Una nació és un conjunt d'individus que, a partir d'uns lligams col·lectius, tenen la voluntat de reagrupar-se en l'interior d'unes mateixes fronteres per constituir-se en una comunitat nacional, és a dir, en un estat propi. Exemples: nacionalisme català, basc, gallec, escocès.

El nacionalisme es va expandir al llarg del segle XIX, donant lloc a moviments independentistes (enfrent als imperis) o d'unificació (italians o alemanys) en defensa de nacions lliures enfrent a l'Europa de la Santa Aliança i dels Imperis Absolutistes.

Regionalisme: Nom amb el qual és conegut el moviment favorable a la recuperació de la pròpia identitat cultural i política, a Catalunya, sorgit els primers anys de la restauració borbònica el 1874. El regionalisme suposava el manteniment de les tesis del provincialisme i una actitud més conservadora. Contraris al centralisme unifromista castellà.

Enric Prat de la Riba fou el president de la Lliga i el primer president de la Mancomunitat de Catalunya, el primer intent d'autogovern de Catalunya. La obra de Prat de la Riba fou la creació del sistema bibliotecari català i l'electrificació de Catalunya.

Francesc Cambó.

Federalisme: Corrent de pensament polític que defensa un sistema de pactes entre pobles, nacions o Estats per formar una unitat política més àmplia, la qual ha d'integrar les particularitats dels grups humans que pacten la seva federació. Alemanya i Estats Units són exemple.

Francesc Pi i Maragall: Partit Republicà Democràtic Federal. Unió Federal Nacionaliste Republicana. Josep Maria Vallès i Ribot.

Autonomisme: Doctrina que defensa els principis autonòmics. Autonomia és la condició jurídico-política d'aquelles entitats o d'aquells organismes que, dins l'estructura constitucional d'un estat, tenen facultats per a aprovar, discutir i votar lleis pròpies.

A l'Estat espanyol, les formes d'autonomia més desenvolupades es troben en les constitucions del 1931 amb la Segona República i la del 1978 amb la 2a Restauració Borbònica després de la dictadura.

Estat de les autonomies: Marc legal d'autogovern de comunitats nacionals o regionals que formen part d'un estat. A l'Estat Espanyol, els primers estatuts foren aprovats foren els de Catalunya i el País Basc durant la Segona República. Derogats per la dictadura franquista, la Constitució del 1978 tornà a reconèixer el dret a l'autonomia de les nacionalitats i regions i regulà els procediments per a aconseguir-la.

Dret civil català: Conjunt de normes que regulen les relacions jurídiques privades en els més diversos aspectes de la vida des del naixement fins les conseqüències de la mort. El dret català actual es fonamenta en els drets històrics que el Principat de Catalunya va tenir en els temps de la Corona d'Aragó.

Confederació: Associació d'estats sobirans o de comunitats creada per mitjà d'un tractat per l'assoliment d'alguns fins o propòsits comuns predeterminats. Les confederacions sovint s'han creat per resoldre afers crítics com ara la defensa territorial i/o la representació estrangera. Exemples són la **Corona d'Aragó** (1137 -1714) i la **Confederació Suïssa** (actualitat)

Nacions: Comunitat d'individus als quals uns vincles determinats, però diversificades o bàsicament culturals d'estructura econòmica, amb una història comuna, donen una fesomia pròpia, diferenciada i diferenciadora i una voluntat d'organització

Hi ha nacions-estat, estat plurinacionals, nacions sense estat, nacions dividides en diferents estats...

Estat: Subjecte jurídic que té quatre qualificacions: una població permanent, un territori definit, un govern i la capacitat de mantenir relacions amb altres estats del món. No sempre és equivalent un Estat a una nació, de fet la majoria d'estats són plurinacionals (ho reconeguin o no). Cal diferenciar un estat d'una nació.

El Catalanisme

El Catalanisme és un moviment transversal estructurat tant políticament com culturalment que propugna el reconeixement de la personalitat política, històrica, lingüística, cultural i nacional de Catalunya. Va conformar-se ideològicament en la primera dècada del segle XX com una variant del catalanisme cultural, sorgit com a moviment cultural en la dècada del 1830.

<p>Catalanisme polític: Moviment que propugna el reconeixement de la personalitat política i jurídica de Catalunya. El catalanisme començarà a manifestar-se a la primera part del segle XIX.</p>	<p>Catalanisme cultural: Conjunt de doctrines i moviments socials i culturals nascuts durant el segle XIX i arribats als nostres dies, que defensen i reivindiquen la llengua i la cultura catalanes.</p>
--	--

<ul style="list-style-type: none"> • Catalanisme conservador: Nacionalisme de base burgesa i catòlica, partidari d'una solució política moderada. • Catalanisme progressista: Nacionalisme de base popular i progressista, partidari d'una solució política més radical. Federalista. 	
---	--

Una nova cultura catalanista: **La Renaixença**

Els orígens

El Decret de Nova Planta no havia impedir que la societat catalana mantigués la manera de viure pròpia (llengua col·loquial, costums, tradicions, organització de la família i del rteball, etc.) Hi havia consciència del particularisme de ser diferents.

El Decret va tancar les universitats catalanes (menys la de Cervera), va prohibir el català en tots els àmbits menys el privat, va abolir les institucions catalanes i va fer del castellà la llengua oficial de Catalunya.

El moviment

La Renaixença va ser un moviment cultural que pretenia la recuperació del català com a llengua de prestigi. S'emmarca en el Romanticisme tardà europeu, i en la progressiva implantació del liberalisme a Espanya.

Una cultura catalanista

Les primeres mostres de defensa popular del particularisme català foren les bullangues d 1835 a 1843 (van reivindicar la democratització i la descentralització de l'estat) i el carlisme (reivindicador dels vells furs de la Corona d'Aragó i dels seus costums i tradicions)

Tot i això, es considera l'inici de la Renaixença la publicació de l'Oda a la Pàtria (1833), de Bonaventura Carles Aribau, i dels articles (poemes) de Joaquim Rubió i Ors al Diario de Barcelona, a més de la reobertura de la Universitat de Barcelona i la Restauració dels Jocs Florals.

La revalorització dels senyals d'identitat es va estendre a la literatura, a la història, el dret i el folklore. Aquest fenomen ajudarà més tard a les reivindicacions polítiques.

Paral·lelament, hi va haver un catalanisme que refusava l'elitisme i arcaisme de la llengua culta. Els personatges claus foren: Anselm Clavé (corals obreres), Abdó Terrades (El rei Micomicó) i Frederic Soler ("Serfai Pitarra" – Don Jaume el conqueridor), gent d'idees progressistes -molt actius en política- i defensors de català "que es parla". Valentí Almirall (Lo Catalanisme) formula per primer cop el fet diferencial català.

Els dos moviments no es van apropar fins a la dècada del 1870. La incorporació del català a les publicacions periodístiques i revistes satíriques, fou un instrument important de difusió pública de la llengua.

També autors com Jacint Verdaguer, Angel Guimerà Narcís Oller, Víctor Català (Catarina Albert) i publicacions com la Campana de Gràcia, Diari Català, La Renaixença, l'Esquella de la Torratxa... I altres a Mallorca i València.

Els inicis del catalanisme polític.

L'antecedent del catalanisme política va ser el federalisme difós pels primers republicans com Abdó Terradas. A partir 1868, el Partit Republicà Democràtic Federal (liderat per **Francesc Pi i Maragall** i Josep M. Vallès i Ribot.) va demostrar la significativa implantació a Catalunya d'aquest ideari.

Valentí Almirall, forjat a les files federals (va ser el portaveu del Pacte de Tortosa, una iniciativa el 1869 que reivindicava l'Antiga Corona d'Aragó com a model federal.)

1880: Almirall va organitzar el Primer Congrés Catalanista, en un intent per aplegar els corrents progressista i conservador que s'anaven definint al si del catalanisme. Aquest va ser l'embrió del Centre Català de 1882, que fou una entitat netament catalanista.

1883: El Centre Català va convocar el Segon Congrés Catalanista, on es configura el catalanisme polític:

- Crítica al centralisme burguès vatalà (partits dinàstics) i aboga per abandonar-los i militar en formacions exclusivament catalanes.
- Cooficialitat de la llengua catalana
- Conservació del dret català
- Fomentar el proteccionisme econòmic
- Evidenciar la divisió del catalanisme entre els més moderats i els més progressistes.

Almirall va redactar el Memorial de Greuges, el primer manifest polític unitari del catalanisme, que es va lliurar al rei el març del 1885. El Memorial critica el centralisme; defensa l'harmonització d'interessos de les diferents regions; defensa el proteccionisme i defensa el dret civil català.

La mort del monarca en va limitar l'eficàcia, però el manifest va aproximar la burgesia catalana a un projecte polític al marge dels partits dinàstics.

Lo Catalanisme

El pensament polític d'Almirall es va recollir a Lo Catalanisme (1886), però el seu projecte interclassista no va funcionar. La idea d'Almirall era la d'aplegar tot el catalanisme, però fracassa per que representa un catalanisme republicà que no atrau la burgesia.

Malgrat els esforços d'Almirall es va consolidar un catalanisme conservador, més tradicionalista i carrincló.

Aquest corrent tenia un component eclesiàstic molt gran ('vigatanisme'), impregnat d'un carlisme residual. MEl defensava personatges com el bisbe Josep Morgades, el canonge Jaume Colell i el Mossèn Cinto Verdaguer.

El bisbe de Vic, Josep Torras i Bages va sentenciar a *La tradició catalana* que 'l'esperit de Catalunya reposa en la família, la propietat i la religió'

La burgesia catalanista va abandonar el projecte polític del Centre Català i va crear la Lliga de Catalunya el 1887, a l'entorn del diari *La Renaixença* i de personatges com Àngel Guimerà o Josep Puig i Cadafalch.

La lliga defensava

- Oficialitat del català

- Dret civil català
- Proteccionisme econòmic
- L'execució d'una política exclusivament catalanista

La Lliga va començar una campanya de defensa del Dret Català el 1889 sense oblidar el Missatge a la Reina Regent amb motiu de l'Exposició Universal, en la línia del memorial de Greuges.

El catalanisme conservador.

Narcís Verdaguer. Torras i Bages. Puig i Cadafalch. Àngel Guimerà.

El 1891, Narcís Verdaguer va voler coordinar la Lliga de Catalunya amb els nuclis catalanistes dispersos sota la Unió Catalanista plataforma conservadora amb forta base rural.

El 1892 una assemblea de la Unió va donar llum verda a les Bases de Manresa (Bases per a la Constitució Regional Catalana), document que plantejava l'autogovern amb el restabliment de les institucions catalanes d'arrels medievals. Aquestes bases són el punt de partida més efectiu del catalanisme polític modern. Des d'aleshores, el catalanisme fou el denominador comú per a la majoria de partits catalans.

A l'article primer diu: "La nació catalana és la reunió dels pobles que parlen l'idioma català. El seu territori compren Catalunya, els comtats de Rosselló, Cerdanya, el regne de València i el de Mallorca".

La maduració del catalanisme polític. La Lliga Regionalista

La formació de la Lliga Regionalista

La desfeta del 98 i el fracàs del govern regeneracionista de Silvela-Polavieja van convèncer la burgesia barcelonina de la necessitat d'una autonomia administrativa com a alternativa a la ineficàcia d'un govern central a mans dels partits dinàstics.

El Tancament de caixes va ser una protesta dels botiguers dels industrials de Barcelona l'any 1899 contra els pressupostos restrictius i la pujada d'impostos del govern de Silvela. Va consistir a donar de baixa els establiments comercials i indústries per tal de deixar de pagar la contribució sense que fos il·legal. La protesta la va encapçalar el Dr. Bartomeu Robert, alcalde de Barcelona, s'inicià el 20 d'octubre del 1899. Hi han protestes populars i burgeses. Es declara l'estat de Guerra a Barcelona. Es bombardeja Barcelona.

La protesta es va estendre per Sabadell, Mataró, Manresa, Vilafranca i alguns comerciants foren tancats a la presó

Es va crear la Lliga Regionalista a partir de la Unió Regionalista, el Centre Nacional, i una escissió de la Lliga de Catalunya, presentant-se una candidatura conjunta ("la dels quatre presidents") guanyant les eleccions de 1901.

Els quatre presidents eren:

- B. Robert i Yarzabal, exalcalde i expresident de la Societat Econòmica Barcelonina d'Amics del País.
- A. Rusiñol i Prats, expresident del Foment del Treball.
- L. Domènech i Montaner, expresident de l'Ateneu Barcelonès.
- S. Torres i Planas, expresident de la Lliga de Defensa Industrial i Comercial.

Aquest partit, conservador, de dretes i talant liberal, estarà en pugna amb els republicans durant els següents 30 anys. És el primer partit modern de l'Estat. Fa campanyes, fa el necessari per guanyar. El diari La Veu de Catalunya va ser el seu principal òrgan de comunicació.

El programa de la Lliga.

Monàrquic i conservador. El seu objectiu polític era l'Autonomia Catalana.

Manifest del General Polavieja (98)

Polavieja va publicar l'1 de setembre del 1898 una carta-manifest de to regeneracionista que se centrava en reforesmes de la Hisenda, l'Exèrcit i les administracions municipals, provincials i de Justícia, a més de la descentralització administrativa de Catalunya.

El govern decideix convocar eleccions.

Altres nacionalismes a l'Estat Espanyol

El Nacionalisme i Regionalismes

EUSKADI: El nacionalisme basc va germinar coma reacció a la pèrdua dels furs amb la derrota carlina del 1876 i com a expressió d'un incipient moviment cultural basc.

El seu gran impulsor va ser Sabino Arana, antiliberal, ultracatòlic, tradicionalista i racista (carlí) Amb els anys es moderarà i apostarà per la via autonomista.

GALÍCIA: El galleguisme va topar amb l'escassa burgesia feble que identificava la tradició amb l'arcaisme. La feina d'alguns intel·lectuals (o Rexurdimiento) va afavorir un incipient galleguisme polític a finals del s. XIX.

Les figures literàries essencials del rexurdimiento van ser Rosalía de Castro, Valentín Lamas, Manuel Curros i Eduardo Pondal.

VALÈNCIA, ARAGÓ I ANDALUSIA Els particularismes també van presentar-se en aquestes regions